

מעדני כתא

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

שנה ב' • גליון 51

פרשת כי תבוא תש"פ

אשה שקבלה שבת וצריכה לעשות עבור בעלה דבר שאסור לעשותה בשבת אם הוא חשוב בינו לבינה

מהני התרת חכם וא"כ הוא הדין הפרת בעל וצ"ע².

והנה בהפרה שאינו מופר אלא מכאן ולהבא דבעל מינו גייו לנדרא וא"כ כשיפר לה הקבלת שבת נמצא שהקבלת שבת שקבלה על עצמה לא בטל אלא מכאן ולהבא ועד עכשיו היה תוספת שבת ופסק התוספת שבת, אכן מסתבר דאף דבהפרה מינו גייו ונמצא דהקבלת שבת שקבלה לא בטל אלא מכאן ולהבא, מ"מ הכא כשהיפר לה גייו לה לקבלת שבת מכאן ולהבא ממיילא יתבטל קבלת שבת דידה למפרע דלא שייך תוספת שבת שאינה מתקשרת ומתחברת עם השבת וממיילא בטלה קבלתה לגמרי ופשוט.

ונפק"מ בהדליקה נרות בעוד היום גדול אחר פלג המנחה וקיבלה שבת בהדלקתה ואח"כ היפר לה בעלה, ולמשנ"ת דבקבלה שבת והיפר לה בעלה לא חשיב הקבלת שבת שקבלה קודם ההפרה כתוספת שבת משום שאין התוספת מתקשרת ומתוספת להשבת, ונמצא שהדליקה נרות בלא קבלת שבת ובזה נחלקו הרעק"א והדה"ח הובא בבה"ל סימן רס"ג בד"ה "מבעוד" והכי נמי תהוי הדלקת נרות דידה בלא קבלת שבת וצ"ע.

אמנם נראה דהא דכשמדליק מבעוד היום גדול בעינן שתקבל שבת בהדלקתה, הוא משום דבלא"ה הרי הוא בכלל "לא יקדים" שאמרו בגמ' שאסור להקדים להדליק בעוד היום גדול, ונראה דהסברא בזה הוא משום שצריך שיהא ניכר שמדליק לכבוד שבת וכמש"כ בשו"ע סימן רס"ג ס"ד, אבל אם מקבלת שבת בהדלקתה לא חשיב כמקדים דשפיר נראה כמדליק לכבוד השבת, ולפ"י נראה דגם בהיפר לה בעלה וממיילא בטלה תוספת שבת דידה, מ"מ כיון דבשעתו קבלה להשבת שפיר נראה כמדלקת לכבוד שבת ומהני.

אמנם איכא נפק"מ בעששתה קידוש בתוספת שבת שקבלה על עצמה ואח"כ היפר לה בעלה דאף דמינו גייו מ"מ כיון דמסתברא דבטל קבלת שבת ותוספת שבת דידה לגמרי א"כ נמצא שהקידוש לא היה בשבת וצריכה לחזור ולקדש, אבל נראה דלהרמב"ם דלית ליה דין תוספת שבת כלל ומ"מ ס"ל דיכול לקדש סמוך לשבת כמש"כ בפרק כ"ט משבת ה"א וז"ל יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום "אע"פ שלא נכנסה השבת" וכו' שמצוות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויצאתו "בין קודם לשעה זו מעט" עכ"ל, ומבואר דיוצא יד"ח קידוש גם בלא שקבל שבת עליו וא"כ בנידון דידן שהיפר לה בעלה שפיר יצתה יד"ח קידוש, אבל להמרדכי במסכת מגילה סימן תשצ"ח מבואר דאין יוצא יד"ח קידוש אלא בתוספת שבת שקבל עליו, ולדידיה כשהיפר לה בעלה לכאורה לא יצתה יד"ח קידוש.

בענין יחיד ששומע התקיעות בר"ה אם שומע קודם מוסף או אחר מוסף

אבל שלא בחבר עיר שומעין על הסדר ושלא על סדר ברכות, ע"כ, וכ"כ בשולחן ערוך סימן תקצב סעיף ב' וז"ל יחיד אינו מפסיק לתקוע בברכות, ואפילו יש לו מי שיתקע לו, עכ"ל, אלא דיש להסתפק דאע"פ שאין תוקעין לו בתוך התפלה אפשר שכתוקעין לו אחר התפלה מתקיים נמי חיוב התקיעות על סדר הברכות ואע"פ שהוא אחר התפלה מ"מ הרי הוא תוקע מיד אחר תפלתו ועולה התפלה עם אותם תקיעות, או דלא נאמר כלל דין תקיעות על סדר התפלה ליחיד ויכול לתקוע קודם התפלה.

הראוני בספר החיים להגר"ש קלוגר וצ"ל (סי' ת"ר) דן בזה וע"ש שבתחילה האריך ליתן טעם למה לא מהני שאלה לקבלת תוס' שבת, ולבסוף מסיק דדוקא אחר שכבר הדליק נר שבת דהוי מעשה מצוה ואף אם ישאל על קבלתו לא תתבטל מצות הדלקת נר שבת שהרי צריך להדליקו קודם השבת, שוב הוי מעשה גמור לכל מיילא ולא מהני שאלה אף על הקבלה דלא אתא דייבור ומבטל מעשה, אבל לא הדליק עדיין נר שבת שפיר מהני שאלה על קבלתו, ואפי' הדליק כבר נר שבת דוקא מדרבנן לא מהני שאלה אבל מה"ת כיון דמה"ת אין מצוה להדליק נר שבת א"כ מה"ת לא חשיבא מעשה ושפיר מהנה שאלה לקבלה דאתא דייבור ומבטל דיבור.

נשאלתי באשה שקבלה שבת בהדלקת נרות האם בעלה יכול להפר קבלת שבת דידה אם הוא נוגע לדברים שבינו לבינה כגון ששכחה לסרק שערות ראשה קודם הטבילה ואם יפר לה בעלה תוכל לסרק שערות ראשה, ואם קבלה שבת וצמאה למים אם יכול להפר לה הקבלת שבת נראה שאינו יכול להפר שהרי יכולה לקדש ולשתות אבל באופן שעל ידי הקבלת שבת נאסר לה מה שהוא לה עיניו נפש או בינו לבינה אם יכול להפר, ושרש הספק הוא משום שקבלת שבת בעצמה אינו חשוב דברים שבינו לבינה אלא שיצא נפק"מ מזה לדברים שבינו לבינה אם גם זה הוא מהנדרים שיכול להפר¹.

והנה אמרו בגמ' נדרים (דף פ"ב): 'אמר רב יהודה אמר שמואל נדרה משתי ככרות באחת מתענה ובאחת אין מתענה מתוך שהוא מפר למתענה מפר לשאינו מתענה, ורב אסי אמר ר' יוחנן מפר למתענה ואין מפר לשאינו מתענה' ובר"ן אסברה לה למעמא דשמואל משום דכשנדרה משתי ככרות אם לא יפר שניהם אינו מופר כלל ולהכי יכול להפר שניהם ונמצא דמיפר לשאינה מתענה כדי שיפר למתענה וגם ר' יוחנן דפליג אינו אלא משום שיכול להפר למתענה בלבד להכי אינו מיפר לאינו מתענה, וא"כ אפשר דמבואר מזה שיכול להפר נדר שנוגע לעינוי נפש אע"פ שהוא עצמו אינו עינוי נפש אמנם אינו ראייה מכרעת כיון שבזה שהוא נדר אחד חשיב הנדר עינוי נפש אבל להתיר נדר שאינו עינוי נפש כל אפשר שאין מתירין אותו אע"פ שהוא נפק"מ לעינוי נפש.

והנה בשו"ת נוב"י (מהדורא תנייניא יו"ד סי' קנ"ט) הובא בפתחי תשובה (סי' רכ"ח סעי' מ"ב) כתב וז"ל 'באשה שנדרה בשעה שהיתה מקשה לילד את המלבוש שלה לבה"כ לעשות ממנה מעיל, וכתב שם לבאר שאפי' שהיה בעת צרה יכול להפר, אלא שכתב וז"ל רק שמסופק אני אם צריך להפר כלל אם חל הנדר כלל שאף שזה המלבוש יש לה מבית אביה מ"מ לא גרע מנכסי מלוג, ועכ"פ יכול להפר שודאי שאם לא יהיה לה מלבוש זה יצטרך לעשות לה מלבוש אחר וכיון שיכול להפר אין צריך לא שום פתח ולא שום חרטה' עכ"ל, ומבואר דאע"פ שלהקדיש מעילך לבית הכנסת אינו נדרי עינוי נפש אבל כיון שאין לה מעיל אחר ויהא לה עינוי נפש או שהוא בינו לבינה שייצטרך לקנות לה מעיל אחר חשיב כבינו לבינה והכי נמי יכול להפר הקבלת שבת דחשיב בינו לבינה.

יבואר אם אפשר להפר הקבלת שבת בהדלקת נרות

ואפשר דלא מהני הפרה על מה שקבלה במעשה כמו דמסתברא דלא מהני התרת חכם על מעשה דלא מהני התרת חכם אלא משום דאית דבור ומבטל דבור כמו שכתב הש"ך (חו"מ סימן רנ"ה ס"ק ו'), אבל הקדש דאתי ליד גובר אי אפשר להשאל עליו דלא אתי דבור ומבטל מעשה והכי נמי קבלה שבת במעשה אפשר דלא

י"ל ע' במי שאינו יכול להתפלל בבית הכנסת בר"ה וצריכים לתקוע לו, האם לתקוע לו קודם מוסף או אחר מוסף.

והנה אע"פ שבמשנה איתא שתוקעין בתוך התפלה כדתנן ואומר מלכיות ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע אבל היחיד שמתפלל אינו שומע התקיעה בתוך התפלה כמבואר בגמ' ראש השנה דף ל"ד עמוד ב' רב פפא בר שמואל קם לצלווי אמר ליה לשמעיה כי נהירנא לך תקע לי, אמר ליה רבא לא אמרו אלא בחבר עיר, תניא נמי הכי כשהוא שומעין שומעין על הסדר ועל סדר ברכות במה דברים אמורים בחבר עיר

¹ והערני חתני הרה"ג ר' יהושע זליג פלאי שליט"א דאפשר שאם ענה הבעל אמן על ברכת הדלקת נרות הוי כקיום ולא יוכל עוד להפר, אמנם נראה דכיון דחייב לענות אמן משום הברכה תו לא חשיב כקיום ויכול להפר.

² והארכתי בזה בספר מעדני כתא חלק ה' סימן ט' ובתוך הדברים כתבתי 'ואכתי ייש מקום לומר שגם בקיבל שבת על ידי הדלקת הנר דלא מהני תו שאלה על קבלת שבת דידה כיון דאתי קבלה זו לידי מעשה תו אינו נשאל על הקבלה כלל, אע"פ דלא דמי כל כך שהרי אין ההדלקה משום הקבלת שבת דדוקא שהרי אין צריך לקבל השבת בהדלקה מ"מ יש לומר דגם בזה חשיב כמעשה שהקבלה מתבטא במעשה מצוה של שבת, וכן

יבואר אם יקדים המוסף לתקיעות משום דתדיר קודם

והעירוני דלכאורה צריך להקדים תפלת המוסף משום דתפלת המוסף תדיר ותדיר ואינו תדיר תדיר קודם ולהכי יקדים תפלת מוסף ואח"כ ישימע התקיעות שופר דאינו תדיר כתפלת המוסף.

ובאמת לכאורה בהשקפה ראשונה הרי עד כמה דאין התקיעות תדירים דחיובו אינו אלא בראש השנה משנה לשנה, ה"נ ללגבי התפלת מוסף דר"ה דאי"ז תדיר יותר מהתקיעות דתפלת מוסף של ראש השנה אינו אלא משנה לשנה.

אכן נראה דתפלת מוסף דר"ה תדיר טפי משום תלת טעמי חדא דהוי נמי תפלת מוסף דראשי חודשים ממילא נמצא דהוא תדיר טפי שהרי מתפללים אותו כל ר"ח משא"כ תקיעות דר"ה דחיובו הוא רק אחת בשנה.

ועוד נראה שהוא תדיר טפי משום שהרי כשחל ר"ה להיות בשבת אין תוקעים בשופר, אך מ"מ מתפללים מוסף, ומשום האי טעמא חשיב תפלת המוסף כדדיר יותר מתקיעת שופר.

ועוד יש לומר דאפשר דכל המוספין של הרגלים חשיבי כחדא חיובא ושם חובת מוסף של מועדים עליו ובאמת נחלקו בסברא זו קמאי.

יבואר פלוגתא האחרונים אם כל המוספים חשיבי כחדא לעניין תדיר

דהנה יעוי' בחזו"א מנחות סי' לג סק"י שכתב וז"ל ונראה דמוספין קודמין ללחם שהן תדיר וכליל, עכ"ל, והיינו דמוספין של עצרת קודמין ללחם משום דתדיר, ולכאורה תרוייהו אינן באין אלא בעצרת ומכל מקום המוספין חשיבי תדיר טפי וע"כ דס"ל דכל המוספין של המועדים חשבינן להו כחדא ותדירי טפי.

אמנם במנחת חנוכה שזו אות ה' כתב וז"ל והנה כבר כתבתי במצוה רצ"ט במוסף הפסח דשעירי חטאת ברגלים ובר"ח היו קודמין לעולות חוץ מזה, וכו' ואח"כ העולות ובעולות אלו הבאים בגלל מוסף היום והבאים בגלל הלחם נראה דשניהם שוים **דאין על המוסף דין קדימה על הקרבנות ה"ל הבאים בגלל הלחם כיון דהם חובת היום** אפי' אם אין לחם כמבואר בש"ס ובר"מ פ"ח דקרבנות אלו אין מעכבים את הלחם ואין הלחם מעכב א"כ ה"ל חובת היום כמו מוספין ותדיר אין כאן כי מוספי עצרת הם פ"א בשנה והקרבנות הללו ג"כ א"כ כולם שוים וכו' עכ"ל, ומבואר דס"ל שלא חשבינן כל המוספין כחדא אלא מוסף של עצרת אינו אלא בעצרת וחשיבי תדירותו כשתי הלחם בשוה.

ובאמת במשנה דכל התדיר מבואר דמוסף ר"ח קודם למוסף של ראש השנה ומבואר דכל אחד שמו עליו אכן אפשר לומר דאע"פ שכלפי שאר קרבנות חשיבי כל המוספין כחדא מכל מקום כלפי עצמם המוסף דר"ח תדירי טפי ממוסף של ראש השנה, ועוד אפשר דמוסף המועדים חשבינן כחדא אבל מוסף ר"ח מוסף אחר הוא וע"ע.

יבואר שנחלקו בזה הראשונים אם כל המוספים חשיבי כחדא חיובא לעניין תדיר

ובאמת כבר קדמו במחלוקת זו בראשונים, דברבינו גרשום מנחות מה ע"ב, כתב ב' פרים ואיל וכבשים ושעיר של מוסף עצרת שבחומש הפקודים ופר ואילים וכבשים ושעיר דתורת כהנים דחובות היום כולן קריבין בעצרת משבאו לארץ, ושל מוסף היו קריבין תחלה ואח"כ של חובת היום, והיינו כשיטת החזון איש הנ"ל דס"ל דכל המוספין חשבינן לה כחדא חיובא ולהכי תדירי טפי מחובות היום של הלחם.

ומאידך בדעת זקנים מבעלי התוספות במדבר פרק כח שנסתפק אם מזכירין את שני השעירים בתפלת המוספין של עצרת, וז"ל וא"כ מאחר שקריבין שני שעירים בעצרת וכפרת' שוה לכפר על טומאת מקדש וקדשיו כשאר שעירי המוספין דין הוא להזכירם בתפלה. וי"ל דלא דמי שהרי תפלת מוסף תחת קרבן מוסף היא באה ואחד מן השעירים הללו לא היה קרב במוסף כי אם בשחר וכן נמי פרש"י בפרשת אמור מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן הללו קריבין בגלל הלחם והללו למוספין, עכ"ל, ומבואר דהשעיר שבא בגלל הלחם קרב קודם המוספין שקריבין אחר כך וע"כ דלא ס"ל דהמוסף הוא תדיר יותר דמוסף של עצרת אינו תדיר טפי מהקרבנות של שתי הלחם ומאחר ושתי הלחם חובת היום הוא מקריבין בשחר קודם למוספין.

³ והוסיף במנחת ח"ש שם וז"ל ואין לומר כיון דהמוסף נוהג בר"ח וברגלים א"כ כיון דשם מוסף עליו ה"ל קצת תדיר להבאים בשביל הלחם וכה"ג אשכחן לענין קריאת התורה בשבת דמקדימין ענין היום לר"ח מחמת תדיר אף גוף הקריאה הוא ר"ח תדיר כי קרינן בפרשה דר"ח י"ב פעמים בשנה וענין היום בשבת לא קרינן אלא פ"א בשנה מ"מ ה"ל

והשתא אי נימא כפי המבואר בשיטת רבינו גרשום והחזון איש שכל קרבנות המוספין חשיבי כחדא חיובא ותשיבי תדירי טפי אם כן תפלת המוסף דראש השנה תדירי טפי מתקיעת שופר ותדיר קודם.

יבואר דמעלת התקיעות כיון שהם מן התורה אפשר דעדיפי

אמנם אכתי יש לומר דאע"פ שתפלת המוספין תדירי טפי מתקיעת שופר מתלת טעמי, מ"מ תפילה מוסף אינו אלא מדרבנן, משא"כ חיוב התקיעות שופר חיובו מן התורה, ובוה הרי לכאורה מה שחייב מן התורה הרי הוא כמקודש לגבי התדיר ובוה כתב הרמב"ם דתדיר ומקודש איזה שירצה יעשה.

אמנם אף בזה י"ל דשאני תפילה בר"ה דהוי כתפילה בעת צרה דלכו"ע הוא מדאורייתא, ויעוי' בריטב"א חולין דף ב' שכתב דאע"פ שאסור לנודר דכתיב טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם, מ"מ בעת צרה שאני ומצוה לנודר כדכתיב ביעקב ונתת לי לחם לאכול ובגד ללבוש וכו' וכל אשר תתן לי אעשר אעשרנו לך וכו', וע"כ סמכו לנודר נדבות לעניים ביה"כ לפי שהוא בעת צרה למלאות חסרונות לעניים שאי אפשר אלא ביום כנופיא, ואפשר דה"ה בר"ה חשיב עת צרה ולפ"ז א"ש הא דכתבנו לעיל דעדיף טפי להקדים התפלת מוסף לתקיעות.

אכן ילה"ע מהא דאמרו ר"ה דף ל"ד ע"ב היו לפניו ב' עירות באחד תוקעין ובאחד מברכין הולך למקום שתוקעין משום דהא דאורייתא הוא דרבנן, ואי הוי דינא דתפלת מוסף בר"ה הוא דאורייתא משום דהוי תפלה בעת צרה, מ"ט לא אמר' דילך למקום שמתפללים כיון דהוא תדיר וגם דאורייתא כדן תפילה בעת צרה, וע"כ דאע"פ דתפילה בעת צרה דאורייתא מ"מ נוסח התפילה אינו אלא מדרבנן, ולפ"ז נראה כיון דחיוב התקיעות הוא דאורייתא אע"פ שהתפלה של מוסף הוא תדיר איזה שירצה יקדים ואין צריך להקדים תפלת המוספין מטעמא דתדיר.

יבואר אם הדאורייתא לגבי דרבנן חשיב מקודש

והנה בעיקר הדין אם מצוה דאורייתא חשיב מקודש לגבי מצוה דרבנן נחלקו בה קמאי דהרעק"א כתב בשם הצ"ח בגליון השו"ע א"ח סימן ז' דמצוה דאורייתא חשיב מקודש לגבי מצוה דרבנן, יעוי' ש שכתב וז"ל ואם הטיל מים קודם ברהמ"ז צ"ע אם לא יקדים בהמ"ז שהוא דאורייתא. או דמ"מ תדיר עדיף, ואפשר דתליא באיבעי דהש"ס בזבח' תדיר ומקודש הי מינייהו עדיף, דיי"ל דאורייתא לגבי דרבנן הוי כמו מקודש ופסק הרמב"ם דמקודש ותדיר יכול להקדים איזה שירצה. וע' צ"ח ברכות ד"ד ב' ד"ה ריב"ל וברפ"ח ד"ה שהיו גורם. ובת' נודע ביהודה סי' ל"ט. וצ"ע לדינא, עכ"ל, ובשאג"א סימן כ"ב כתב דדאורייתא לגבי דרבנן לא חשיב כמקודש יעוי' ש ולדבריו גם אין צריך להקדים את המוסף לתקיעות משום תדיר משום דדאורייתא לגבי דרבנן אין בו דיני קדימה כלל, דמצוה דרבנן חשיב כרשות לגבי מצוה דאורייתא ואין בו דיני קדימה.

ועכ"פ העולה מכל המקובץ דאע"פ שיש מקום לומר שתפלת המוספין הוא תדיר יותר מתקיעת שופר, מכל מקום כיון דתקיעת שופר דאורייתא תו חשיבי כשוין ואפי' להשאג"א איזה שירצה יקדים וא"כ הדין לקמייתא ומספקין אם ישימע התקיעות קודם המוסף משום טעמא כדי לערבב את השמן או שישמע התקיעות אחר המוסף כדי לקיים תקיעות על סדר הברכות שמקיים בדיעבד גם אחר התפלה.

והנה כשחל ר"ה להיות בשבת שאין תוקעין בשבת הרי ביום שני אין התקיעות אלא מדרבנן אין תקיעות דאורייתא ובוה הרי המוסף תדיר יותר, אלא דאכתי אפשר לומר שאם המוסף עדיף טפי כשהתקיעות נעשו קודם והוא כדי לערבב את השמן ואז התפלה מתקבלת יותר א"כ הוא מעלה בהמוסף גופא להכי אפשר דיכול להקדים את האיניו תדיר לצורך התדיר.

יבואר דנחלקו הראשונים אם ביחיד יש מעלה לתקוע אחר התפלה משום

תקיעות על סדר הברכות

והנה הבית יוסף סי' תקצ"ב משמ"י דהכל בו וז"ל 'כתב הכל בו (שם כח ע"ג) יש פוסקים דכיון דיחיד אינו שומע התקיעות על סדר הברכות טוב שישמע אותן לפני הברכות ומוכחא האי סברא מהא דאמרין (ר"ה לג): בירך ואחר כך נתמנה לו שופר משמע שאם נתמנה לו קודם שבירך שתוקע קודם שיברך' עכ"ל, והובא ברמ"א שם בס"ב.

קריאה דשבת תדיר כיון דבכלל הוי תדיר דשם קריאת שבת עליו והוי תדיר אפי' לתדיר אחר ומוכ"ש כאן דה"ל תדיר לענין שאינו תדיר כלל, מ"מ נ"ל דל"ד כלל דהתם שם קריאת שבת ע"ז ושבת הוי תדיר אף דהקריאה אינה תדירה מ"מ קריאת שבת הוי תדיר אבל כאן חלוקין בשמותן כי שם מוסף חג השבועות עליו והם מצות חלוקות ואינו נכלל עם מוספי ר"ח ורגלים כל חד שמו עליו ע"כ ל"ש תדיר כאן כנלע"ד, עכ"ל.

ובביאור הגר"א שם בסעיף ב' כתב וז"ל ורש"י שם כ' להיפך וראוי הכל בו אינו מובן ואדרבה מ' להיפך דבציבור נתקן אחר הברכות ויחיד שלא להפסיק אומר אחר כל הברכות אלא יש למצוא טעם ע"פ מ"ש שם ט"ז למה תוקעין כ' כדי לערבב כו' וזוהי הטעם ג' כ' ביחיד מקודם וא"צ פעם שני כי זהו רק בשביל הסדר, עכ"ל.

ואכן ברש"י ר"ה דף ל"ד ע"ב כתב וז"ל רש"י אבל יחיד מברך את כולו, ואחר כך תוקע תשע תקיעות. ומבואר דיחיד המתפלל תפלת המוסף אינו תוקע בתוך תפלתו אבל תוקע אחר תפלתו,

ויל"ע לדעת רש"י מ"ט לא יתקע לפני התפלה מוסף מטעמא דלערבב את השטן, ואפשר לומר דבהא דאמרו דתוקעין כדי לערבב את השטן יש לעיין אי הוי ע"י התקיעות עצמם שתוקע קודם התפלה או דאינו אלא ע"י שחזור ותוקע שנית וכ"מ שם לישנא דגמ' למה חוזרין ותוקעין וכו' ואי הוי רק מחמת מה שחוזרים נראה דאף ביחיד יתקע קודם תפלתו ויחזור ויתקע אחר תפלתו, ועי"ז יערבב את השטן, וא"כ אפשר שאם יש לו אפשרות לתקוע גם קודם התפלה יתקע גם קודם התפלה וגם לאחר התפלה אבל באין לו אפשרות לתקוע בשניהם יתקע אחר התפלה משום דעירובב השטן נעשה רק ע"י שתוקעין ב' פעמים.

ואפשר דגם הכל בו ס"ל שאם אפשר לתקוע קודם התפלה ולאחר התפלה יתקע בשניהם אלא שאם אינו יכול לתקוע אלא פעם אחת יתקע קודם התפלה דס"ל דעירובב השטן נעשה ע"י התקיעות של קודם התפלה בלבד, וצ"ע.

יבואר דהתקיעות שתוקע אחר התפלה עולה לתקיעות על סדר הברכות

והנה ב"ה דף ל"ג ע"ב תנן מי שברך ואחר כך נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים, ויל"ע מאי קמ"ל סדי תנא, דלכאורה פשוט הוא דצריך לשמוע התקיעות אחר התפלה שהרי הוא חייב במצוות שופר מדאורייתא, ולכאורה י"ל דקמ"ל האי תנא דאין סדר הברכות מעכב את התקיעות, וכ"כ התוס' דף ל"ג ע"ב דממשנה זו יליפין דהתקיעות אינן מעכבות את הברכות.

אמנם ברש"י שם כתב וז"ל תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים תוקע ומריע ותוקע בשביל מלכויות, וכן בשביל זכרונות, וכן בשביל שופרות, ובפשוטו משמע דתוקע בשביל התפלה והוא כתוקע על סדר הברכות אחר התפלה וכן מבואר במשנה שם שאמרו תקע בראשונה ומשך בשניה כשנים אין בידו אלא אחת ופרש"י דף ל"ג עמוד ב' משך בשניה, תקיעה של אחר התרועה משך כשנים, לצאת בה ידי שנים, שהיה צריך לעשות פשוטה שלאחריה דמלכויות, ופשוטה שלפניה דזכרונות אין בידו אלא אחת, דפסקי תקיעה אחת לשנים לא מפסקין, עכ"ל.

ויל"ע איך יתכן למשוך מתקיעות שמלכויות לתקיעות דזכרונות הרי בעי להזכיר הפסוקים של זכרונות קודם התקיעות דזכרונות, וא"כ לא מסתבר לומר משוך בתקיעה של זכרונות במשך של כל אורך זמן שאומר פסוקים דזכרונות, ואף אם נאמר דמיירי שאמר רק פסוק אחד דבידעבד יוצא בה ידי ח"מ מ"מ אכתי דוחק גדול הוא.⁴

בענין הא דאע"פ שאין שומעין הברכות מהש"ץ במוסף יכול לצאת בתקיעות שאחר התפלה

הנה איתא בטור אורח חיים סימן תקצ וז"ל כתב ר"ת דג' שברים צריך לעשותן בנשימה אחת שהוא במקום תרועה אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת לא עבדינן בנשימה אחת דגנוחי ויל"ל בנשימה אחת לא עבדי אינשי וכן כתבו רוב המפרשים שחשבו ל' קולות בתקיעות אבל ר"י גי' יאית כתב שצריך לעשותן בנשימה אחת ועל כן לא חשב בהן אלא כ"ז קולות וכ"כ אדוני אבי ז"ל וז"ל ושברים ותרועה יש לעשותן בנשימה אחת משום דלמא גנוחי גנח וילולי לילי והכל תרועה אחת ואף על פי שאין דרך האדם לגנוח וילולי בנשימה אחת מ"מ תרועה היא גנוחי וילולי ובעינן שתהא התרועה בלא הפסק.

ובשו"ע שם כתב וז"ל סימן תקצ סעיף ד' וז"ל ג' שברים צריך לעשותם בנשימה אחת, אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת י"א שאינו צריך לעשותם בנשימה אחת, והוא שלא ישהה בהפסקה יותר מכדי נשימה, וי"א שצריך לעשותם בנשימה אחת, וירא שמ"ס יצא ידי כולם, ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת, ובתקיעות דמועמד יעשה

⁴ וכ"כ בחזון איש סי' קל"ז סק"ב על מוש"כ רש"י בסמוך תוקע ומריע ותוקע בשביל מלכויות כו' ר"ל בשביל שהיה ראוי לתקוע במלכויות אילו היה לו שופר, ואפשר דבתקיעות דאורייתא קיימין, מיהו קושטא הוא דמקיים בזה גם תקיעות שעל סדר הברכות וכמש"כ לעיל שגם זה בא התנא לאשמעינן, עכ"ל.

⁵ וכ"כ החזון איש אורח חיים סימן קל"ז סק"ב וז"ל וכתב עוד הר"ן א"נ סדרן מעכב ר"ל הקדים זכרונות למלכויות או תרועה לתקיעה ולאפוקי תקיעות וברכות שאין סדרן מעכב ופסקו הרמ"א שם שאם התפלל קדם שתקע יצא, ולכאורה אין דברי הרמ"א מובנים שכיין שאם בירך ולא תקע כלל יצא ואם תקע ולא בירך כלל יצא מאי שייך לדון על שניו הסדר, ונראה דודאי ברכות בלא תקיעות ותקיעות בלא ברכות יש לו גם בשניו הסדר,

ולכאורה יש לומר דמיירי כשתוקע לאחר תפלתו ואף זה מועיל להיחשב לתקיעה על סדר הברכות,⁵ ומה"ט יחיד מתפלל ואח"כ תוקע, וזהו ביאור דברי רש"י תקע למלכויות והאריך בה כשנים ובכה"ג אין בידו אלא אחת, והיינו דמיירי שכבר התפלל מוסף ועכשיו בא לצאת ידי ח"ה תקיעות דמועמד ע"י התקיעות שתוקע לאחר תפלתו, וזה ג"כ מועיל לו להיחשב לתקיעות על סדר הברכות, וכנ"ל

וההסבר בזה דגם תקיעות לאחר התפילה חשיבי תקיעות על סדר הברכות, ואפ"ל דהוא ע"פ ד' הרמב"ן במלחמות סוף פרק ד' דר"ה שכתב בענין שהיו תוקעין למלכויות ולזכרונות ולשופרות תשר"ת תש"ת תר"ת ולכאורה ממנ"פ לא תקעו לכולם שהרי רק אחד מהקולות כשר, וכתב שהתקיעות על סדר הברכות הוא כמו תקיעות דתעניות דתוקעין בשופר בתעניות שע"י התקיעות יתקבלו גם התפילות ויעלו לרצון לפניו יתברך ומה"ט נמי אמר' ארשת שפתינו אחר התקיעות, שהוא תפלה לקבלת התפלה על ידי התקיעה ובשבת שאין תוקעין בשופר אין אומרים ארשת שפתינו אע"פ שהיה אפשר לבקש שתתקבל התפלה לפניו מ"מ עיקר הבקשה שהתפלה תתקבל ע"י התקיעה.

ובדעת הכל בו נראה דהנה יש להסתפק בהא דאמרו לא אמרו לתקוע על סדר הברכות אלא בחבר עיר אי טעמא דתקיעות על סדר התפלה לקבלת התפלה לא שייכי אלא בתפלת הציבור או דשייכי גם בתפלת היחיד אלא דהיחיד אינו מפסיק בתפלתו לתקיעה ואפשר דסברת הכל בו הוא דביחיד אין דין תקיעות על סדר הברכות, ולא נאמרו תקיעות לקבלת התפלה אלא בציבור, ולהכי ס"ל דעדיף שיקדים ויתקע קודם התפלה כדי לערבב את השטן, ואי"צ אח"כ לחזור ולתקוע אחר התפלה דביחיד לא שייך התקיעה על סדר הברכות.

ולפ"ז נמצא דתקיעות על סדר הברכות ליחיד תליא בפלוגתא הכל בו ורש"י ודעת הגר"א נראה שמוצדד כרש"י אלא שבסוף הראה פנים להכל בו.

יבואר שנראה במ"ב שהתקיעות אחר התפלה יש בה מעלה של תקיעות על סדר הברכות

הנה במ"ב סימן תקצב ס"ק ז' אחר שכתב הטעם שיחיד תוקע קודם התפלה כתב וז"ל ואם אין לו מי שיתקע לו קודם תפלתו יכוין לשומעם אחר תפלתו, עכ"ל, ובשעה"צ כתב שם ס"ק ח וז"ל עיין בביאור הגר"א דדעת רש"י דלכתחלה צריך היחיד לעשות כן, ואפילו הכל בו נראה דמודה לזה כשאין לו מי שיתקע מקודם, עכ"ל, ותימא דפשיטא דהכל בו מודה שצריך לתקוע אחר התפלה שהרי הוא מצווה מדאורייתא לשמוע קול שופר, ואפשר לומר דכוונתו שיתקע מיד אחר מוסף כדי שיעלה התקיעה אחר המוסף בתקיעות על סדר הברכות וכמש"כ החזו"א ואם יתקע אחר זמן אפשר דפסק מעלתו.

והנה מהא דהירושלמי פרק ד' דר"ה על המשנה השני מתקיע ריב"ל בשם ר' אלכסנדר שמע לה מן דא [תהילים יז א] שמעה ה' צדק זו קריאת שמע הקשיבה ונתייג וז' רינן תורה האזינה תפלתו זו תפלה בלא שפתי מרמז זו מוסף מה כתיב בתריה מלפניך משפטי יצא ומבואר דהא דתקעין במוסף הוא משום דבעינן שהתקיעה תהא אחר שחרית וקריאת התורה וק"ש ומוסף שהוא חשיב בלא שפתי מרמז וא"כ יש מעלה לתקוע אחר תפלת המוספין.

בב' נשימות, והרמ"א כתב וז"ל והמנהג הפשוט לעשות הכל בב' נשימות, ואין לשנות, עכ"ל.

והנה במושנה ברורה הביא מוש"כ הב"י שלכו"ע יוצאין בנשימה אחת אלא שלכתחלה ראוי לעשותו בב' נשימות ולדבריו נראה מה שתוקעין בתקיעות דמיושב בנשימה אחת כדי שלא תהא הברכה לבטלה ויצא התקיעות לכולי עלמא ובתקיעות על סדר הברכות תוקעין בב' נשימות לצאת דעת ר"ת.

אמנם ברמ"א שכתב שהמנהג שתוקעין בב' נשימות בתרווייהו ואין לשנות נראה דס"ל שלדעת ר"ת אין יוצאין בנשימה אחת דאי נימא שיוצאין בנשימה אחת לכולי עלמא למה לא יתקעו בנשימה אחת לצאת ידי הכל, ונראה מדבריו דס"ל דהעיקר דעת ר"ת שאין יוצאין אלא בב' נשימות וכ"כ בפמ"ג.

אבל עדיין י"ל דחסר לו זכות ברכות בשופר כיון שלא תקע על כל ברכה וברכה אבל אם הסדר אינו מעכב יש לו ברכות בשופר כשגמר מלכויות וזכרונות שופרות ואח"כ תקע, וכן פ' המ"ב דברי הרמ"א, ומתפרשין דברי הרמ"א בתקיעות דמועמד לאחר שתקע תקיעות דמיושב, ונראה לפ"ז הא דתנן בירך ואח"כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ג"פ קאי אף בתקע כבר תקיעות דמיושב ואשמעינן דגם אחר תפלת המוסף תוקע תקיעות דמועמד והא דדייקין לעיל טעמא דלא הו"ל שופר כו' והיינו דדייק ממתג' דגם תקיעות דאורייתא מהדרין על סדר הברכות הוא משום דסתימת המשנה משמע בכל אופן בין שלא היה לו שופר כלל ובין שהיה לו לתקיעות דאורייתא ואח"כ לא היה לו בשעת תפלת המוספין ולאחר המוספין נתמנה לו שופר, ותוקע עכ"ל.

ולפ"ז חולה שאין יכול לשמוע אלא ל' קולות מי שנוהג כהשו"ע ישמע תשר"ת בנשימה אחת ומי שנוהג כהרמ"א ישמע בב' נשימות, והטוב ביותר שישימע תשר"ת ג' פעמים בנשימה אחת, וג' פעמים בב' נשימות סה"כ מ"ב קולות לצאת ידי הכל.

יבואר מה שנהגו לתקוע תקיעות דמיומד בנשימה אחת

והנה שמעתי שבכריסך נוהגין ע"פ מרן הגר"ח זצ"ל שבתקיעות שעל סדר הברכות תוקעין גם כן בנשימה אחת כדי שיצאו התקיעות בברכות לכולי עלמא ורק אחר התפלה תוקעין בב' נשימות, ויש נוהגין שתקיעות דמיושב ב' נשימות, ותקיעות דמיומד יהיה בנשימה אחת כדי שיצאו התקיעות על סדר הברכות לדעת הכל כמש"כ הב"י.

ולכאורה למש"כ הרמ"א נראה דהעיקר שתשר"ת צריך לעשותו בב' נשימות, ולכן שפיר יוצא תקיעות על סדר הברכות בב' נשימות, ואע"פ שבמ"ב כתב לעשות כמש"כ החי אדם שיעשו כהכרעת הב"י לצאת יד"ח הכל, אבל לעשות הכל בנשימה אחת לכאורה הוא דלא כהרמ"א לגמרי, ומי שאינו תלמיד מרן הגר"ח הלוי זצ"ל למה יעשה דלא כהכרעת הרמ"א.

ולמשנ"ת אפשר ליישב המנהג בכריסך שתוקעין תקיעות דמיושב ודמיומד בנשימה אחת והיפך ד' הרמ"א דעבדי' תרווי"י בב' נשימות, די"ל דעכ"פ כיון דתוקעים לאחר התפילה בב' נשימות הרי חשיב כאילו תקעו על סדר הברכות, גם בשתי נשימות, אכן לפ"ז יכולים לעשות כהרמ"א לתקוע בסדר הברכות בשתי נשימות ולאחר התפלה שתוקעין בנשימה אחת יצאו על סדר הברכות בנשימה אחת.

ועוד נראה דלמשנ"ת נראה ליישב מנהג העולם שאין מקפידין לשמוע כל חזרת הש"ץ דר"ה מהש"ץ שמאריכין בתפלה הרבה והרי מוטו משמ"י דמון הגר"ז הלוי שהקפיד לשמוע כל חזרת הש"ץ דמוסף דר"ה דדוקא בכה"ג מקיים דין התקיעות על סדר הברכות, ואמנם לפמשנ"ת י"ל דאף כשתוקע לאחר התפילה ואינו שומע כל התקיעות על סדר התפלה שפיר חשיב כתקיעות על סדר הברכות ואע"פ שלא שמע בפועל בתפילה, מ"מ כיון דנתבאר לעיל דהתקיעות לאחר התפלה ג"כ חשיבי כעל סדר הברכות.

אכן בודאי לכתחילה בעי לשמוע על סדר הברכות ממש כמבואר במשנה ר"ה דף ל"ב. אומר מלכויות ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע אלא דבדיעבד גם אחר התפלה חשיב על סדר הברכות.

בענין האם מי שאנוס מלבוא לבית הכנסת יכול לצאת יד"ח מן הש"ץ שחזץ לעירו

ושמעתי מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א שהביא ראיה מהגמ' שהבאנו לעיל דהיו לפניו ב' עיירות דהולך למקום שתוקעים, ויל"ע דילך למקום שמתפללים ובתקיעות על סדר הברכות יכוון לצאת יד"ח מהשליח ציבור של העיר השניה, ואף זה לכאורה בכלל אונס כיון ויש עליו חוב חוב לשמוע תקיעת שופר ומש"ה הולך לעיר שתוקעין ומ"מ יד"ח תקיעות ע"ס הברכות יצא מהש"ץ בעיר השניה, ולכאורה יש להוכיח בזה דהא דעולה התקיעות על סדר הברכות לעם שבשדות הוא דוקא לנמצאים באותה העיר, ומש"ה ה"ז ילך לעיר שתוקעין.

והנה קי"ל דהתפילות שמתפללין בציבור עולין לשם חובה אף לעם הנמצאים בשדות כדאיתא בר"ה (דף ל"ד:) ולפ"ז נשים הנמצאות בבתיהן ושומרים על הילדים הקטנים הרי הם חשובים כנמצאים בשדות ואנוסות מלשמוע התפילות של השליח ציבור עולות להן ג"כ לשם חובתן, ויותר מזה דאף יכולות לכוון בדעתן על איזה מהשליחי ציבור שישנם בעיר ורוצות לצאת בתקיעות יד"ח תקיעות על סדר הברכות. **ונסתפקתי** בענין הנ"ל דיכולות לכוון בדעתם על איזה מהשליחי ציבור אם מועלת מחשבה גם על שליח ציבור הנמצא בעיר אחרת ולא דוקא בשליח ציבור הנמצאים בעיר זו.

בענין השמחה של מצוה

ושמעתי מהגאון ר' משה דוד ליפקוביץ שליט"א שאמר ששאלו את מרן המשגיח זצ"ל למה אינו מדבר על ענין השמחה ואמר שאינו מדבר אלא על דברים שעמל עליהם ועל שמחה לא היה צריך לעמול שהוא לו בטבע וכידוע המשגיח זצ"ל היה מורא שמים עליו באופן נעלה ביותר והיה נראה שהוא רחוק משמחה לגמרי ובאמת היראה מביאה לשמחה אמיתית פנימית כמו שאמרו בתנא דבי אליהו פרק ג' שמחתי מתוך יראתי ויראתי מתוך שמחתי כי היראה האמיתית נולד ממנה שמחה והוא סימן על היראה וכמו כן שמחה אמיתית מביאה לידי יראה ולכן נקרא שמו של יצחק אבינו ע"ה על השמחה להודיע שהגם שהיה בחינת פחד ויראה אות היא שהיתה בו יראת אמת וכמו כן בימים הנוראים שנופל פחד ויראה על כל באי עולם אבל בני ישראל שלהם יראת אמת באין אחר כך לשמחה והיא עדות על היראה שהיא אמת כנ"ל ולכן כיון ששמחה זו באה מכח היראה היא.

עדן ממש ואז מסוגל האדם לשמור התורה והמצוות וכו' עיי"ש.

הנה גם הקטן כן הדרך להרגיש העונג של רוחניות ממש ע"כ אמרו המושלים בואו חשבון הפסד מצוה כנגד שכרה וכו' בבא בחרא ע"כ כמובן לפי דרך של כל אחד ואחד כפי הכוחות וכפי היכולת של אדם להתבונן ולחזק את עצמו אבל להיות תמיד בגן עדן כי רוח התורה וההכמה מחיה את האדם ומרגיש עונג רוחניות אשר זאת מעין גן עדן וזאת הוא עיקר הראשי לעבודת האדם ולהצלחתו האמיתית להיות תמיד במצב של רצון אמרו חז"ל ברכות לא ת"ר אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות וכו' אלא מתוך שמחה של מצוה הנה לכאורה הלא תפילה הוא הכנעה ובעת אשר האדם ברוח של שמחה הנה זאת היא היפוך הכנעה רואים אנו מגמרא זו כי שמחה של מצוה הוא המצב הנכון לאדם ואז מוכשר ומסוגל לכל מיני עבודה להכיר גדלות הבורא יתברך ושפלותו ומה שחסר לו ומה שצריך לו אבל לא במצב רח"ל של אי רצון ואינו מרגיש במה שיש לו ואולי זאת היא הסיבה אשר שמעתי כמה פעמים כי התורה עושה את האדם שיש לו מקום למוסר יען כי התורה משמחת את לב האדם פקודי ה' ישרים משמחי לב הנה הנחיל ה לכלל ישראל זמני שמחה וששון ואלה הם המועדים הבעל"ט מי יודע להגדיל אחר הדברים הנ"ל מה זאת מועדים לשמחה כמה הוא השיעור שיהיה נקרא מקיים מצות שמחת ז"ט הלא לכל עובדות הנה הוא מחויב בשמחה אבל בימי המועדים צריך להיות במידה אחרת שמחה על שמחתו התמידי כמו קרבן מוסף על התמיד הנה אנו רואים כי יש מצב לכל אדם שהוא שיהיה נמצא תמיד במצב של שבע רצון כדי להשיג מנוחה ואז ישיג הצלחתו, עכ"ד.

תחת אשר לא עבדת את ד' אלוךך בשמחה ועבדת את אויבך.

ושמעתי שיהודי אחד שהיה רחוק מאוד מיהדות ולא ידע מאומה אבל ידע הפסוק תחת אשר לא עבדת את ד' אלוךך בשמחה ועבדת את אויבך ושאלוהו איך יודע דווקא פסוק זה ואמר שבאושביץ היה עם האדמו"ר מקוליצבורג זצ"ל והאדמו"ר היה חוזר על פסוק זה על כל פעולה קשה שהוטלה עליו לעשות בכל יום עשרות פעמים עד שידע הפסוק הזה ע"פ.

והנה במכתבים של מרן המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל כתב בתוך דבריו שמדבר על נפילתו של קין ברציחה וז"ל לא רק לידי רציחה הגיע קין בנפילתו אלא הוסיף לכפור באמונתו בהקב"ה וכדחזוין בכתוב ויאמר ד' אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השומר אחי אנכי בראשית ד' דברים אלו הם כפירה ממש וכי הקב"ה אינו יודע היכן הבל אחיך והאם על ידי אי גילוי כביכול ימנע מהשי"ת הידיעה והלא תחילה דיבר עם השי"ת והיאך הגיע לידי כפירה רחמ"ל אלא ע"כ כמש"נ כל שאינו מרוצה ושמח ממצבו הרוחני סופו לירד עד לדרגות התחתונות ביותר רחמ"ל.

וכ"כ במכתב כ"ד וכאשר אין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה כן אין הקטן משיג תועלתו אשו גם מצבו הוא איזה קירוב לשכינה רק מתוך מצב של ידיעה של הצלחה אשר זאת היא נחשב לשמחה של מצוה מה מאד להתבונן מאדם הראשון מיציר כפיו של הקב"ה כתיב ויקח ה' אלקים את האדם ויניחיו בגן עדן לעבדה ולשמרה פירשו לעבדה זו שמירת התורה והמצוות כי דוקא באופן זה להיות יושב בגן

